

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՍԱՐԴՈՆԻ ՀԱՏՈՒԱԾԱԿՈՂՄԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ

1. Նինուէ, տէրութեանս քաղաքը, խալտալով մտայ, և 2. հօրս⁽²⁵⁾ գահին վրայ յաջող կերպով բազմեցայ: 3. Հարաւահողմը, էարի⁽²⁶⁾ հովը, կը փչէր (այս միջոցին): 4. (այդ) հովը, որուն փչումը նպաստաւոր է, թագաւորութիւն գործադրելու համար, 5. կ'ողակորէր զիս: Նպաստաւոր (գոչակութեան) նշաններ երկնքի մէջ և երկրի (վրայ), 6. (որ կը բացատրուի իբրեւ) տեսանողին գործը, աստուածներու և աստուածուհի(ներու) պատգամները 7. կ'աւանդորդէին զիս, շարունակաբար, վստահութիւն ներշնչելով սրտիս: 8. Մեղաւոր գունդերը, որոնք Ասորեստանի վեհապետութիւնը, 9. եղբայրներուս ապահովելու համար, չարիք մեքենայած էին, 10. անոնց բոլորը, իբրեւ մէկ (յանցաւոր) նըկատեցի, և ծանրակշիռ պատուհաս մը այցելեց իրենց: 11. (նոյնիսկ) իրենց զարմը փճացուցի: 12. Ես, Ասորդան, թագաւորը տիեզերքի, Ասորեստանի թագաւորը, 13. արու հերոսը, առաջինը բոլոր իշխաններուն, 14. Սենեքերիմի⁽²⁷⁾ որդին, տիեզերքի թագաւորը, Ասորեստանի թագաւորը, 15. Սարկոնի⁽²⁸⁾ որդին, տիեզերքի թագաւորը, նաեւ թագաւորը Ասորեստանի, 16. զաւակը Աշուրի (և) Նինուի⁽²⁹⁾ Սինի և Շամաշի սիրելին, 17. հրճուանքը Նապուի (և) Մարտուգի, սիրելին Իշթար գըշխոյն, 18. մեծ աստուածներու տենչացումը, խոհեմը, իմաստունը, 19. խելացին, ճարտարը, որ վերանորոգման համար մեծ աստուածներուն, 20. և իւրաքանչիւր քաղաքի սրբարաններուն համար 21. մեծ աստուածները բարձրացուցին զայն թագաւորութեան: Ան կ'առուցանեց Աշուրի տաճարը, 22. կանգնեց Էսակիլան⁽³⁰⁾ և Բաբելոնը, նորոգելով աստուածները և աստուածուհի(ները), 23. հոն գտնուող: Կողմուտեմ երկրներու աստուածները, Աշուր քաղաքէն, 24. վերահաստատեց ի-

րենց տեղերը, և բնակիլ տուաւ զանոնք անվրդով բնարարան մը, 25. մինչև որ սրբարանները⁽³¹⁾ աւարտեց, և աստուածները իրենց սրբավայրերուն⁽³²⁾ մէջ 26. տեղաւորեց, յաւերժութեան բնակարան մը: Իրենց մեծ ձեռնտուութեամբ, 27. արեւածագէն մինչև արեւմուտք, յաղթապանծօրէն քալեցի, և 28. չունեցայ ոչ մէկ ընդդիմութիւն: Չորս ծագերու իշխանները ենթարկեցի ոտքերուս: 29. Զիս զրկեցին (հսկելու) երկիր մը, որ կը մեղանչէր Ասորեստանի դէմ: 30. Աշուր, հայրը աստուածներուն, (Ասորեստանի) հաստատումը և բազմամարդացումը, 31. Ասորեստանի սահմաններուն ընդլայնումը՝ վստահեցաւ ինծի: 32. Սին, իշխանը խոյրի, զօրութեամբ, արիութեամբ⁽³³⁾, լեցուն կուրծքով ճակատագիրս որոշեց:

ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱԽՏԱԿ

33. Շամաշ, աստուածներու լոյսը, պանծալի անուան համբաւը, բարձրացուց մինչև վերին աստիճան, 34. Մարտուգ, աստուածներու թագաւորը, վեհափառութեան սարսափին շնորհիւ, սաստիկ փութորիկի մը պէս, 35. քանդեց լեռներ (և) երկիրներ: 36. Ներկալ⁽³⁴⁾, կատաղագոյնը աստուածներուն, բարկութիւն, սարսափ, 37. և, սոսկում, պարգեւեց ինծի: 38. Իշթար, մարտի և պատերազմի բամբիշը, զօրաւոր աղեղ մը, 39. ուժգին գեղարդ մը, տուաւ ինծի իբրեւ նուէր: 40. այդ օրերուն, Նապու-զիր-գիթի-իշխը⁽³⁵⁾, որդին Մարտուգ-արլի-իտինի⁽³⁶⁾, կուսակալը ծովու երկրին, 41. չի պահեց դաշինքները, Ասորեստանի շահերը նկատի չառաւ: 42. մոռցաւ հօրս բարեացակամութիւնը, և վրդովելու համար Ասորեստանը, 43. հաւաքեց իր զօրքը և բանակը, և Նինկալ-իտիննան⁽³⁷⁾, 44. Ուրի կուսակալը, իմ ենթակայ ծառան, չըջապատեց, և 45. գոցեց անոր ելքը: Աշուր, Շամաշ, Պէլ և Նապու, Նինուէի⁽³⁸⁾ իշթարը, 46. Արպէլայի Իշթարը, զիս, Ասորդոյն, յաջող կերպով հօրս գահը նըստարդոնը, յաջող (և) երկրներու իշխանութեանէն, 47. (և) երկրներու իշխանութիւնը ինծի վստահեցնելու վերջ, 48. չի վախճաւ, խաղաղութիւն չի տուաւ, և ոչ ալ ծառաս լքեց, 49. ոչ իր պատգամաւորը զրկեց իմ առջև, և 50. ոչ ալ, հարցուց

թագաւորութեանս որպիսութիւնը: Իր վատ արարքները, 51. Նինուէի մէջ լսեցի, և սիրտս զայրացաւ, և յուզուեցաւ հոգիս. 52. սպանեաւ, իր երկրին սահմանային վերակացուները⁽³⁹⁾, 53. զրկեցի իր վրայ, և ան, Նապու-զիւր-գիթի-լիւր, 54. խոռվարար ըմբոստը, գունթերուս գնացքը լսեց, և 55. գէպի էլամ խոյս տուաւ աղուէսի պէս. քանի որ մեծ աստուածներու երգումը, 56. անտեսեց. Աշուր, Սին, Շամաշ, Պէլ և Նապու, 57. ծանրակշիռ պատուհասի մը ենթարկեցին զինքը, և էլամի մէջ, սպաննեցին զայն սուրով. 58. Նախտ-Մարտուգ⁽⁴⁰⁾, իր եղբայրը, էլամի արարքը զոր գործած էին իր եղբոր գէմ, 59. երբ տեսաւ, խոյս տուաւ էլամէն, և 60. ծառայելու համար ինծի, Ասորեստան եկաւ, և 61. աղբրեց տէրութեանս. 62. ծովու երկիրը⁽⁴¹⁾, իր բոլոր տարածութեամբ, իր եղբոր ստացուածքը, իրեն վստահեցայ: 63. Իւրաքանչիւր տարի, չարունակարար, իր թանկարժէք նուէրով, 64. Նինուէ կուգար, և կը համբուրէր ոտքերս. 65. Ապտի-Միլգութին⁽⁴²⁾, Սիդոնի⁽⁴³⁾ թագաւորը, 66. չի վախցաւ տէրութենէս. (և) չի հնազանդեցաւ շրթունքներուս հրահանգին, 67. (այլ) ապաւինեցաւ ալեկոծ ծովուն, և արհամարհեց Աշուրի լուծը. 68. Սիդոն, իր ամրակուռ քաղաքը, որ կը գտնուի ծովուն մէջտեղ, 69. փոթորիկի մը պէս հարթ հաւասար ըրի (զայն). իր պատը և իր բնակարանը քանդեցի, և 70. նետեցի ծովուն մէջ, և իր տեղւոյն վայրը աւերեցի. 71. Ապտի-Միլգութին, իր թագաւորը, գէնքեքէս, 72. փախաւ ծովուն մէջտեղը: Տիրոջս, Աշուրին հրամանով,

Հ Ե Ն Գ Ե Ր Ո Ր Գ Տ Ա Խ Տ Ա Կ

73. ծովէն ձուկի մը նման, բռնեցի զայն, և 74. գլխատեցի զինքը. իր կինը, իր զաւակները (արու), իր աղջիկները, 75. իր պալատականները, ոսկի, արծաթ, ստացուածք, սեփականութիւն, թանկարժէք քարեր, 76. խայտաբղէտ զգեստներ, և կտաւ, փիղի⁽⁴⁴⁾ մորթ⁽⁴⁵⁾, փղոսկր, գլխի, տոսախ, 77. ամէն ինչ, իր պալատին գանձը, մեծ քանակութեամբ կողոպտեցի. 78. իր լայնածաւալ ժողովուրդը, անհամար, 79. եղեր, ոչխարներ և էջեր մեծ քանակու-

թեամբ, 80. Ասորեստան փոխադրեցի հաւաքեցի Հիթիթի թագաւորները 81. ծովեզրա(բնակները) բոլորը. ուրիշ վայր, քաղաք մը չինեւ տուի, 82. Քար Աշուր-Ախի-Խաթինայ կոչեցի իր անունը:

Ն Օ Թ Ե Ր

25. Գահ՝ isu kussu, աքքատացած ձեռնէ սկզբնական սում. gish gu - za խորհրդանշերուն:

26. Հով, հովի հոմանիշ մըն է. աքքա mānit բառը, Archiv für Orientforschung VI, էջ 108:

27. Սենեքերիմ, աքքատերէն Sin-ah-eriba կը կարգացուի, որ կը նշանակէ «Սին (լուսին-աստուածը) բազմապատկեց եղբայրները», որդին է և յաջորդը Սարկինի Ասորեստանի վրայ իշխեց 705-681 տարիներուն: Յիշատակուած է նաև Հին Կտակարանի մէջ, **לXX סנחרים** Σενναχρηιμ, Թագ. 18, 13. 19, 16. 20, 36. Եսայի 36, 1. Σαναχάριθος արտագրութեամբ կը յիշատակէ զայն Հերոդոտոս:

28. Սարկին՝ աքքատ. sharru-gi-na կը նշանակէ «հաստատէ թագաւորը», նախորդն է Սենեքերիմի. Ասորեստանի վրայ թագաւորեց 722-705 տարիներուն: Յիշատակուած է նաև Հին Կտակարանի մէջ, **לXX ארנא** Եսայի 20, 1, Պտղոմէոսի կանոնագրքին մէջ Ἀρχέανος:

29. Նիւլիլ, En-lil, այսինքն Bēlի ամուսինն է:

30. Էսակիլ՝ սում. E-sag-il «բարձր գլխով տուն» Մարտուգի տաճարն է, Բաբելոնի մէջ:

31. Սրբարան՝ թարգմանութիւնն է սում. E-kur-ra «լերան տուն» խորհրդանշերուն, որոնք կը նշանակեն նաև, տաճար, սրբարան:

32. Սրբավայր՝ parakku որմէ Հին Կտակարանի **לXX פרכתא** καταπέτασμα. Ելից 26, 31. 27, 21. Դև. 4, 17. 16, 2: Parakku՝ աքքատացած ձեռնէ սկզբնական սումերական Bar խորհրդանշին:

33. Լեցուն կուրծքով՝ աքքատ. mala irti թերևս քաջութիւն, զօրութիւն կը նշանակէ. C. Bezold, Babylonisch - Assyrisches Glossar, Heidelberg, 1926, էջ 173, malu

erti "Vollsein der Brust" = (?) hohe und breite Brust, stämmigkeit:

34. Ներկային էր, դժոխքի աստուածը. սուժ. Ne-unu-gal «Մեծ քաղաքի տերը» զաղափարանչերով կը գրուէր իր անունը. «Մեծ քաղաք» ասացուածքը դժոխքին կ'ակնարկէ: Յիշատակուած է նաև Հին կտակարանի մէջ, **ՆՐԳԼ** LXX Νήρυλος, 2 Թագ. 17, 30: Արամական արձանագրուածքներու մէջ **ՆՐԳԼ ձևով**, Mes-lam-ta-è-a «ան որ Mes-lamէն կ'եկէ» կ'անուանուէր ան երբեմն: Իր տաճարն էր Mes-lamը Kutha-ի մէջ, Ս. Գրական **כֹּת** 2 Թագ. 17, 30. կամ **כֹּתֶה** 2 Թագ. 17, 24. LXX 4 Թագ. XVII, 24. Ὁσούθ. Արար. كوثى, այսօրուան Tell-Ibrahim-ը: Qarradu rabu «Մեծ պատերազմող» մըն էր ան, աստուածը քանդուիւն աւերումի. մահ սերմանողը: Տրամագծօրէն հակոտնեայ նկարագիր մըն ալ կը կրէր իր մէջ, իբրև բարերար, ողորմած աստուած մը: Kislimu-ն էր իր ամիսը, խկ տամընչորս՝ սրբազան թիւը. բացի Kutha-էն, կը պաշտուէր նաև Khawilum-ի, Assur-ի, Larsa-ի, Isin-ի, Kalkhu-ի և Suse-ի մէջ: Eresh-ki-gal «Մեծ երկրին իշխանուհին» էր իր ամուսինը, յն. Ερεσχειγαλ կամ Ερεσχειγαλը: Դժոխքը կը մատնանչէր, «Մեծ երկիր» ասացուածքը: La-as «չեն ելլեր» անուամբ իշխանուհի մը նաև, կ'ընկերակցէին իրեն երբեմն, դժոխքին կ'ակնարկէր «չեն ելլեր» արտայայտութիւնը, որովհետև անվերադարձ վայր մըն էր ան. Kutha-ի մէջ կը պաշտուէր: M. Jastrow, RBA. 229, G. Furlani, RBA. 243-249, E. Dhorme, RBA. էջ 38-44:

35. Ա.քքատ. iluNabu-zir-kitti-lishir կը նշանակէ բառացիօրէն՝ Նապուշ, օրինաւոր ժառանգորդը թող բարգաւաճեցնէ: — Mitteilungen der Vorderasiatisch Aegyptischen Gesellschaft, Band 44, Die Akkadische Namengebung, J. Y. Stamm, էջ 155:

(Շարունակելի՝ 2)

36. Ա.քքատ. iluMarduk-apli-iddin կը նշանակէ բառացիօրէն՝ Մարտուգ որդի մը տուաւ: Personal Names from Cuneiform Inscriptions, A. T. Clay, New Haven, 1912, էջ 105:

37. Ա.քքատ. iluNin-gal-idinna(na) կը նշանակէ բառացիօրէն՝ Նինկալ տուաւ:

38. Ա.քքատ. Ninua^{ki}, սուժ. Nina-ն է, յոյն և լատին հեղինակներու Νίνος, Ninus-ը Ս. Գրական **נִינוּ** LXX Νινεύς:

39. Վերակացու՝ աքք. pahātu, սուժ. Lú-nam խորհրդանշէն է, Ս. Գրական **פחה**, LXX τοπαρχος Եսայի 36, 9:

40. Ա.քքատ. Na-'id Mar-duk կը նշանակէ, նշանաւոր է Մարտուգ:

41. «Ծովու երկիր» աքքատ. bit tamtim, Վարին Քաղղէաստանի անունն է այս ըրջանին:

42. Ապտի-Միլզութի, աքքատ. Abdimilkutti, ծագումով փիւնիկեան է այս անունը **עבד-מלכות** «Թագունիի ծառան» նաև Կաւանաբար, փառաւորութեան յոգնակի մըն է, որ կը գործածուէր փիւնիկերէնի մէջ, աստուածային անուններու համար, Revue Biblique, 1911, էջ 201:

43. Սիզոն աքքատ. aluSi-du-un-nu, եգիպ. siduna-ն, Հին Կտակարանի **צידון** LXX Σιδών, այսօրուայ Սաիտան է, Միջերկրականի արևելեան ափին վրայ նաւահանգիստ մը, Տիւրոսէն երեսուն քիլոմէթր դէպի հիւսիս:

44. Ա.քքատ. píru, բաղդատել հայեւրէն փիղը, նմանապէս, սանսքրիդ. բիլու, արամ. **פיל**, ասոր. **פל**, արաբ. **فيل**: Pílu-ն, սուժ. Am-si խորհրդանշէրէն կը բաղկանայ:

45. Ա.քքատ. mashku, բաղդատել հայերէն մաշկը, արաբ. **مشمك**, արամ. **משכא**, եգիպտ. mshk: Masku-ն սուժ. kush խորհրդանշէն է:

ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ԱԲՂ. ԶԴՋԱՆԵԱՆ